

dr hab. Elżbieta Aleksandrowicz, prof. AM w Łodzi
dawniej dziedzina sztuki muzyczne, dyscyplina rytmika i taniec
obecnie dziedzina sztuki, dyscyplina sztuki muzyczne

Adres do korespondencji:

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

ul. Gdańska 32

90 – 716 Łódź

tel. -

e-mail. -

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Rada Dyscypliny Artystycznej UMFC pismo w sprawie recenzji pracy doktorskiej mgr Joanny Czajkowskiej. Przewód doktorski prowadzony na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku poz.1798.), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. z 2018 roku poz.261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz o postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1. i 3. Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669).

Data złożenia dokumentacji – 22 grudnia 2017 r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Joanny Czajkowskiej nt. „Od tradycji do nowoczesności – innowacje w polskim teatrze tańca na przykładzie projektu *INTROSPEKCJA. Przedmiot nieocenionej wartości w wykonaniu Sopotkiego Teatru Tańca*”.

Promotor: prof. dr hab. Ewa Wycichowska

Podstawowe dane o Doktorantce

Pani Joanna Czajkowska urodziła się [redacted] Już od najmłodszych lat wykazywała zdolności ruchowe. Początki edukacji były związane z rytmiką, baletem i sportem. Jako dojrzała osoba, w wieku 20 lat, uczestniczyła w warsztatach tanecznych prowadzonych przez Melissę Monteros i Wojciecha Mochnieja. Równolegle studiowała na Uniwersytecie Gdańskim jako studentka Wydziału Nauk Społecznych na kierunku Pedagogika w zakresie pedagogiki wczesnej edukacji. Studia ukończyła w 1999 roku z wynikiem bardzo dobrym, broniąc pracę magisterską nt. *O różnych drogach edukacji z zakresu tańca współczesnego w Trójmieście*.

W swoim życiorysie Pani Joanna Czajkowska umieszcza bogatą listę kursów, warsztatów, projektów tanecznych, artystycznych, edukacyjnych i społecznych prowadzonych przez autorytety z Polski i z zagranicy. Działalność artystyczną związała na przestrzeni lat m.in.

z: Wojciechem Misiuro, Krzysztofem Leonem Dziemaszkiewiczem, Jackiem Krawczykiem, Anną Haracz, Małgorzatą Ostaszewską. Doświadczenia wykonawcze i twórcze prowadziły w głąb sztuki tańca. Doktorantka posiada w swoich doświadczeniach artystycznych, pedagogicznych i organizacyjnych pracę w różnych zespołach lub grupach, wśród nich znajdują się te, których zainicjowała działalność. Były to: Grupa Działań Scenicznych KINO VARIATINO i Teatrzyk Okazjonalny, ten ostatni z czasem stał się Sopockim Teatrem Tańca.

W roku 2003 ukończyła z wynikiem celującym Państwowy Kurs Kwalifikacyjny organizowany przez Studium Animatorów Kultury w Gdańsku, uzyskując tytuł instruktora tańca współczesnego. Rok później Doktorantka zdała państwowy egzamin w Związku Artystów Scen Polskich uzyskując tytuł artysty-tancerza.

Od roku 2005 jest członkiem Sekcji Tańca i Baletu Związku Artystów Scen Polskich i aktywnym członkiem Oddziału Gdańskiego ZASP, a od roku 2017 członkiem Polskiego Forum Choreologicznego.

Wykształcenie, umiejętności ale przede wszystkim wrodzoną zdolność pedagogiczną, można zauważyć nie tylko w pracach twórczych Kandydatki ale również w osobach wychowanków Pani Joanny, pracujących artystycznie i dydaktycznie. Wśród nich są również absolwenci Łódzkiej Akademii Muzycznej kształceni w specjalnościach choreografia i techniki tańca oraz choreografia.

Doktorantka ma w swoim dorobku ponad 50 prac jako twórca i współtwórca zrealizowanych dla Teatru Okazjonalnego – Sopocki Teatr Tańca (m.in. *Kwadrat. Wersja 6.*, *D-KOD-R*, *3xNoir Dance*). Obszerna lista działalności artystycznej w zakresie choreografii, reżyserii i realizacji projektów została dołączona do dokumentacji.

Wraz z zespołem Sopockiego Teatru Tańca gościła na licznych festiwalach i forach prezentacji w Polsce i za granicą m.in. w: Portugalii, Niemczech, Szwecji, Finlandii, Estonii, Bułgarii, Francji, Włoszech, Argentynie, Stanach Zjednoczonych, Indonezji, Chinach. W sezonie artystycznym 2014/2015 pełniła funkcję kuratora ds. projektów zagranicznych Gdańskiego Festiwalu Tańca. W tym samym roku 2014 powołała do życia festiwal Mistrzowie Polskiego Tańca, organizując prolog wydarzenia, natomiast w kwietniu 2015 roku cały festiwal.

Pani Joanna Czajkowska prowadzi również działalność w zakresie teorii tańca. W roku 2008 wzięła udział w konferencji naukowej nt. *Język tańca*, zorganizowanej przez Uniwersytet Gdański a w rok później w Balic Movement Conference (Kandydatka nie podaje miejsca i organizatora przedsięwzięcia). Jest autorką tekstu raportu o tańcu współczesnym w Trójmieście, przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z okazji Kongresu Kultury Polskiej oraz tekstów z zakresu historii tańca przygotowanych na zlecenie Instytutu Muzyki i Tańca. W 2010 roku prowadziła (prawdopodobnie również przygotowała) cykl wykładów nt. *Teatr tańca. Historia i twórcy*. Wydarzenie zorganizował *Teatr w Oknie* oraz Wydział Wiedzy o Teatrze UG.

Jako autorską metodę pracy z ciałem Doktorantka podaje: *metodę Ciało Otwarte, ukierunkowanej na kształcenie uważności i gotowości do zmiany oraz szukania skrajnych jakości, co pozostaje w zgodzie z moją metodą pracy, jako choreografa.*¹

¹ Fragment życiorysu Joanny Czajkowskiej dołączony do dokumentacji doktorskiej, s.3.

Nagrody, odznaczenia i stypendia:

- nominacja do nagrody *Artysta Roku 2005* w plebiscycie Gazety Wyborczej Trójmiasto,
- Odznaka Honorowa *Zasłużony dla Kultury Polskiej*, nadana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2010 r.,
- nominacja do nagrody *Osobowość Roku 2015*, plebiscyt Dziennika Bałtyckiego,
- nagroda miasta Sopot *Sopocka Muza*, 2016 r.,
- Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na realizację projektu *OJCOWIZNA*.

Przebieg pracy zawodowej:

- 1995-1998, tancerz w niezależnych teatrach tańca: Teatr Patrz Mi na Usta Krzysztofa Leona Dziemaszkiewicza, Gdański Teatr Tańca Melissy Monteros i Wojciecha Mochnieja,
- 1998 – 2009, choreograf, tancerz, pedagog, kierownik zespołu artystycznego, menadżer, producent, niezależny teatr tańca: Teatrzyk Okazjonalny/Teatr Okazjonalny/ the Occasion Dance Theatre,
- 2000 – 2001, instruktor teatru tańca, Młodzieżowy Dom Kultury w Sopocie,
- 2000 – 2003, pedagog wczesnej edukacji, Publiczne Przedszkole nr 12 w Sopocie,
- 2003 – 2004, instruktor tańca współczesnego w grupach dziecięcych, młodzieżowych i osób dorosłych,
- 2004 – 2012, organizator wydarzeń artystycznych, specjalista ds. kontaktu z mediami, kierownik Sopockiego Teatru Tańca,
- 2014 – 2015 kurator projektów zagranicznych Gdańskiego Festiwalu Tańca, Klub Żak w Gdańsku,
- 2009 – do chwili obecnej, prezes, twórca koncepcji wydarzeń., koordynator projektów, wykonawca, menadżer, Dance [SIC!] Association.

Niewątpliwie mgr Joanna Czajkowska jest osobą zaangażowaną i oddaną swojej pracy zawodowej. Bardzo bogata działalność, której próbę opisu dokonałam powyżej, wskazuje na jej znaczący wkład w rozwój kultury tanecznej. Obszary działalności są tak liczne i wypełnione treścią, że zasługują na wyróżnienie. Dołączone do dokumentacji rekomendacje świadczą, że Pani Joanna Czajkowska jest dla mieszkańców Trójmiasta osobą ważną, w wyraźny sposób zaznaczającą swoją obecność poprzez działalność artystyczną, społeczną i pedagogiczną.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Joanny Czajkowskiej składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie DVD oraz opisu, stanowiących integralną całość.

Jako dzieło artystyczne Doktorantka składa dwuczęściowy materiał: film oraz spektakl teatru tańca. Całość projektu ma swoje korzenie w autorskim obrazie teatralnym pt. *Przedmiot Nieocenionej Wartości*, zrealizowany w Sopockim Teatrze Tańca w 2016 r. Ocenie nie podlega

przytoczone przedstawienie ale film zarejestrowany w lutym 2021 r. w siedzibie STT oraz cz. II pracy artystycznej, czyli autorski spektakl będący podróżą w głąb własnych myśli, przemyśleń i emocji. Analizowana praca doktorska jest kolejną, która odwołuje się do wcześniejszej twórczości choreografa. Należy jednak podkreślić, że prawa autorskie są niezbywalne a odniesienie się do własnych dokonań artystycznych możliwe.

Część I – film

Realizacja przypomina obraz autobiograficzny w którym twórca ukazywany jest z perspektywy czasu. Autorka, w przestrzeni teatralnej, ogląda swój spektakl stworzony 5 lat wcześniej. Nie wiadomo, czy widziała rejestrację spektaklu wcześniej lub czy jest to akt dokonany po kilkuletniej pauzie. Trzy kamery, ustawione w różnych punktach, rejestrują Jej reakcje mimiczne, emocjonalne oraz wyrażone poprzez gesty. Całość obrazu jest ujęta tak, aby widz mógł symultanicznie obserwować akcję spektaklu wyświetlanego na ekranie oraz reakcje choreografa. Autorka twarz ma skupioną a myśli skoncentrowane na widowisku. Uderza autentyczność przeżyć, nie ma przerysowań ani wyreżyserowanych póz. Montaż filmu jest tak zrealizowany, że trudno doszukiwać się cięć, celem udoskonalenia emocjonalnego efektu. Należy stwierdzić, że emocje są autentyczne, nieprzerysowane i niewyreżyserowane. Trzeba mieć odwagę aby w bezwzględny oku kamery poddać się zewnętrznej, niezależnej obserwacji. Kadry koncentrują się na detalu, pokazują minimalistyczny „ruch” o dużej sile wyrazu wewnętrznego.

Część II – spektakl *INTROSPEKCJA. Przedmiot Nieocenionej Wartości*.

W tym miejscu powinnam odnieść się do idei i treści spektaklu z 2016 roku *Przedmiot Nieocenionej Wartości*, który nie sposób pominąć. Z tekstu opisu dzieła artystycznego wynika, że realizacja obrazu miała dla Autorki szczególne znaczenie – podsumowanie 20 lat pracy artystycznej. Zwykle jubileusze są takim momentem w którym artysta dokonuje analizy tego co już jest zrealizowane i jednocześnie spogląda na horyzont nowych wyzwań. Cytuję za Doktorantką:

Projekt Introspekcja. Przedmiot Nieocenionej Wartości – stanowiący przedmiot mojej rozprawy doktorskiej – odnosi się bezpośrednio do historii polskiego tańca, ale także do mechanizmów psychologicznych rządzącym życiem każdego artysty-choreografa i tancerza. Zawiera cytaty z prac archiwalnych, ale także wątki zupełnie oryginalne, by pokazać owo „formowanie się, przełamywanie i powstawanie nowych” taneczno-teatralnych rzeczywistości, a także wymiar osobisty sztuki. Z perspektywy czasu, mogę powiedzieć, że projekt ten powstał z wszystkich powodów, które wymieniłam wyżej odnosząc się do wypowiedzi Jarzynówny-Sobczak, Misiuro, Drzewieckiego i Wycichowskiej(...)²

Spektakl *Przedmiot Nieocenionej Wartości* zbudowany jest z prologu i dziewięciu scen skomponowanych w jedną dramaturgiczną całość, przeplecioną postaciami Odkrywcy i Jego Alter Ego jako scalającego motywu będącego symbolem każdego Twórcy, niezależnie od rodzaju sztuki jaką się zajmuje. Poszczególne sceny to przegląd różnych sposobów pracy z ciałem, technik wykonawczych i rodzaju ekspresji. W wykonaniu tancerzy Sopockiego Teatru Tańca pobudza wyobraźnię i emocje widza. W odbiorze niektóre sceny są zbyt rozciągnięte w czasie a tym samym nużące. W mojej subiektywnej ocenie absolutnie kwintesencją całości widowiska jest scena ostatnia *CIAŁO jako przekształcająca się forma organiczna*. Bardzo naturalna, doskonale skomponowana, plastyczna pod względem ruchowym jak i scenograficznym. Spektaklowi towarzyszy muzyka Mariusza Noskowiaka korespondująca z poszczególnymi scenami, różnorodna, w większości ilustracyjna ale w dobrej proporcji z choreografią.

² Opis dzieła artystycznego, s.51.

Spektakl INTROSPEKCJA. Przedmiot Nieocenionej Wartości z 2021 introspektywnie odnosi się do spektaklu sprzed 5 lat. Powstał w warunkach pandemii COVID-19, czasu trudnego dla całego społeczeństwa a szczególnie dla artystów i twórców. INTROSPEKCJA ... jest monodramem Joanny Czajkowskiej. Choreografka i autorka buduje obraz z sześciu części korespondujących z archiwalnym spektaklem oraz filmem.

Scena 1. Klasyczne piękno, ukazuje nagie ciało tancerki przybierające antyczne pozy. Gra światłocieni podkreśla piękno ciała kobiety. Stopniowo scena nabiera realności – ukazanie ciała w pełnym świetle, a tancerka dodatkowo „ubrana jest” w okulary przeciwsłoneczne.

Scena 2. Marceli Żędzianowski - wspomnienie, jest kopią wywiadu zarejestrowanego w formacie wideo z emerytowanym tancerzem i choreografem Opery Bałtyckiej – Marcelim Żędzianowskim. Artysta wspomina swoje początki w sztuce tańca, nauczycieli, spektakle i miejsca ważne na drodze artystycznego rozwoju. Podczas opowieści tancerza, na scenie pojawia się Autorka początkowo wydawać by się mogło podejmując dialog, jednak tak się nie dzieje i rozpoczyna własną opowieść ...

Scena 3. Joanna Czajkowska – refleksje, kontynuuje gawędę o tańcu ale już z perspektywy własnego doświadczenia. Te dwie zupełnie różne historie uzupełniają się wzajemnie, budując historię tańca na Pomorzu.

Scena 4. Taniec jako pozawerbalny środek wyrazu emocjonalnego i intelektualnego – to prawie 10 minutowa etiuda taneczna przeprowadzająca widza przez zróżnicowane sposoby poruszania się, z wykorzystaniem różnych technik tanecznych. Jest to obraz z wizualizacją ilustrującą tkanki ciała ludzkiego. Tkanki na projekcjach zmieniają się, przekształcają, wyostwiają. Tak jak pracuje ciało tancerza z porównywalną ekspresją zmieniają się wizualizacje. Wysiłek jest ogromny.

Scena 5. Introspekcja – rozmowa samej ze sobą. Przejmująca, emocjonalna, bardzo prawdziwa. W scenie wykorzystano przyspieszony film, będący wynikiem pracy kamer z cz.I projektu, na którym widzowie mogą zaobserwować reakcje emocjonalne zachodzące w umyśle i ciele choreografa.

Scena 6. Walka, oparta na powtarzającej się sekwencji ruchów inspirowanej kata z karate tradycyjnego. Sekwencje są różnej długości, o różnym natężeniu, różnej dynamice, zróżnicowane pod względem emocjonalnym. Tancerka jest niezłomna, za każdym razem wraca na scenę, rozpoczyna sekwencję, nie poddaje się.

Podsumowując, ważnym atutem części artystycznej jest ujęcie problemu w sposób retrospektywny. Bilans, jakiego dokonuje Joanna Czajkowska, jest autentycznym wejściem w głąb swojej twórczości. Z jednej strony z perspektywy historycznej, natomiast druga perspektywa to optyka artysty-choreografa, który staje przed lustrem własnej twórczości, zastanawia się nad przyszłością. Zarówno film jak i spektakl są dowodem sztuki dojrzałej i głębokiej. Czas trwania filmu i spektaklu *INTROSPEKCJA. Przedmiot nieocenionej wartości* spełnia kryteria dzieła artystycznego w przewodzie doktorskim w dyscyplinie rytmika i taniec.

Kształt dzieła, jego specyfikę, inspiracje oraz szczegółową analizę procesu twórczego dokumentuje opis dzieła artystycznego.

Pracę teoretyczną podzielono na cztery rozdziały:

Rozdział I Innowacyjność w polskim teatrze tańca jako główna inspiracja spektakli *Przedmiot Nieocenionej Wartości* i *INTROSPEKCJA. Przedmiot Nieocenionej Wartości*.

W tekście Doktorantka pochyla się ze stosowną atencją nad osobowościami w sztuce tańca, które w sposób pośredni lub bezpośredni wywarły na nią wpływ: Janiną Jarzynówną-Sobczak, Marcelim

Żędzianowskim, Wojciechem Misiuro, Melissą Monteros, Wojciechem Mochniejem, Conradem Drzewieckim i Ewą Wycichowską.

Rozdział II *INTROSPEKCJA. Przedmiot Nieocenionej Wartości* – geneza, konstrukcja, nośniki znaczeń, dramaturgia i interpretacja obu części projektu – to subiektywny opis poszczególnych części dzieła z wyszczególnieniem scen, ich interpretacji, użytych rekwizytów, kostiumów, światła i muzyki. Jako podsumowanie poszczególnych części przytacza recenzje spektakli z 2016 i 2021 roku.

Biorąc pod uwagę zawartość pracy jej ważnym elementem jest aspekt historyczny, zwrócenia się ku twórczości największych osobowości w świecie tańca z regionu gdańskiego i Poznania. Ta idea przyświecała pomysłowi powstania scenariusza spektaklu z 2016 roku, który jest dla Doktorantki ważnym przystankiem na drodze rozwoju artystycznego. Stąd też nie dziwi fakt oplecenia akcji filmu i spektaklu z 2021 na akcie twórczym sprzed 5 lat. Ponieważ obowiązujące przepisy prawa nie dopuszczają możliwości realizacji doktoratu w oparciu o dzieło powstałe przed otwarciem przewodu, zabieg przeniesienia akcji w czasy współczesne w perspektywie *INTROSPEKCJI* jest bardzo interesujący.

W pracy pisemnej Joanna Czajkowska poświęca znaczącą część tekstu właśnie spektaklowi z ekranu. Dlaczego? By dać powód do reakcji, by móc przenieść się raz jeszcze w czasie, by dokonać rewizji własnych myśli? Film opisany jest według stałego klucza: opis oglądanej sceny (czas, forma, projekcje – jeśli występują w danej scenie, inspiracje, muzyka). Po szczegółowym opisie dotyczącym ruchu, charakterystyki tancerzy, techniki wykonawczej, kostiumów itp. następuje opis reakcji Autorki przedstawienia. Są to odczucia subiektywne, odnoszące się do autentycznych emocji wywołanych przez scenę lub/i wspomnienia.

Również według wzoru przedstawione są poszczególne sceny spektaklu z 2021 r. Elementem dodatkowym są tutaj odniesienia do wcześniejszego spektaklu, wyjaśniające powody korespondencji oraz sposób (nowy) ich realizacji. Zarówno w dziele artystycznym jak i opisie Doktorantka nawiązuje do trudnego czasu dla twórców kultury jakim jest okres pandemii – osamotnienie, niepewność, niepokój. Bezpośrednio w pracy pisemnej zamieszcza fotografie wzbogacające część teoretyczną.

Tekst napisany jest w sposób spójny, oddający osobowość choreografa, można pokusić się o stwierdzenie, że zawiera w sobie dużo kobiecości, podobnie spektakl, co należy potraktować jako atut pracy.

Pomimo wielu zalet Doktorantka nie ustrzegła się różnych nieprawidłowości. Na s.14. widnieje zapis *wstanie*, powinno być *w stanie* – drobny błąd literowy ale zmienia sens, s. 52 *ubrana w ciuchy*, proponuję np. *ubrana w codzienne ubranie*, s.53 *w formie walca angielskiego*, nie jest to na pewno walc angielski tylko wiedeński a swoim charakterem przypomina kompozycje Alfreda Schnitke, s. 53. *ubrana w same majtki*, jest to jasne odniesienie do słów użytych w wywiadzie z Marcelim Żędzianowski, jednak w tekście doktoratu proponuję zastosować cudzysłów, s.69 *stoją w rozsypce*, żargon zawodowy jest jasny dla osób zajmujących się ruchem, w tekście proponuję np. tancerze stoją w różnych miejscach na scenie.

Całość tekstu opatrzona jest wstępem i zakończeniem ze stosowną, specjalistyczną bibliografią.

Na końcu pracy ss. 166-176, Doktorantka dołącza uaktualniony wykaz dorobku artystycznego, jednak praca pisemna nie jest miejscem do umieszczania dodatkowych informacji o Kandydatce.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę dzieło artystyczne oraz opis przygotowany przez mgr Joannę Czajkowską stwierdzam, że Doktorantka potwierdza szeroką wiedzę teoretyczną w dyscyplinie artystycznej rytmika i taniec. Kandydatka w autorski sposób zrealizowała projekt artystyczny *INTROSPEKCJA. Przedmiot Nieocenionej Wartości*, który stanowi znaczący wkład w rozwój sztuki tańca.

W swojej pracy doktorskiej rozwiązała założone oryginalne zagadnienie artystyczne.

Niniejszym działając zgodnie z wymaganiami art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku poz.1798.) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. z 2018 roku poz.261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz o postępowaniu o nadanie tytułu profesora, stawiam wniosek o przyjęcie pracy doktorskiej mgr Joanny Czajkowskiej w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplina artystyczna rytmika i taniec.

Elżbieta Aleksandrowicz